فصلنامه مطالعات حقوق
Journal of Legal Studies
شماره بیست و دوم. تابستان ۱۳۹۷، صص۱۶-۱ Vol 2. No 22. 2018, p 1-16
شماره شاپا (۶۳۹۵-۲۵۳۸) ISSN: (2538-6395)

حقوق بشر اسلامی و حقوق شهروندی با تکیه بر حفظ حریم خصوصی افراد

حسین جعفری پناه
دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه بوعلی سینا همدان، ایران

چکیده
یکی از موضوعات بسیار مهمی که جوامع در طول تاریخ با آن مواجه بوده‌اند مبارزه با جرم و حفظ امنیت جامعه است زیرا امنیت که یکی از نیازهای اولیه آدمی و جامعه است، از مهم‌ترین حقوق شهروندی به حساب می‌آید. دولت‌ها همواره سعی داشته‌اند با مبارزه با جرم به این مهم دست یابند، که در گذشته این امر به شکل مجازات و اقدامات سرکوبانه صورت می‌گرفت و امروزه بیش‌تر با اعمال اقدامات پیشگیرانه صورت می‌گیرد. انجام اقدامات پیشگیرانه در جهت ایجاد امنیت جامعه هرچند که به نفع افراد و جامعه است اما این اقدامات در مواردی حقوق شهروندی افراد، که مهم‌ترین آن حریم خصوصی و خلوت افراد است را زیر سوال می‌برد. لذا با توجه به آیات و روایات زیادی که در خصوص حفظ حریم یکدیگر و تاکید آن‌ها بر عدم تجسس و جستجو در زندگی شخصی افراد و با در نظر گرفتن اعلامیه‌های حقوق بشر (که همگی بر حفظ خلوت افراد تاکید دارند)، نمی‌توان به هر بهانه‌ای حقوق مدنی و اجتماعی افراد را زایل کرده و حریم و خلوت آن‌ها را از بین برد.

واژه‌های کلیدی: حقوق بشر، حقوق شهروندی، حریم خصوصی، کرامت انسانی

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

مقدمه

امروزه استفاده از فناوری‌های جدید در راستای پیشگیری از جرم علاوه بر کنترل نرخ جرایم و کاهش انحرافات و آسیب‌های اجتماعی باعث شده است در مواردی حقوق شهروندان زیر پا گذاشته شده و امنیت اجتماعی آن‌ها به مخاطره افتد. از همین‌رو چالش و ایراد اساسی که به استفاده از فناوری در حوزه پیشگیری وضعی و پیشگیری اجتماعی و حفظ امنیت در جامعه وارد است، نقض حق خلوت و ورود غیر مجاز به حریم شخصی افراد است. استفاده از فناوری‌های نوین مثل انواع رسانه‌ها، دوربین مدار بسته و دستبند الکترونیکی در جهت جلوگیری و کنترل نرخ جرایم، در برخی از موارد، سبب ورود به حریم خصوصی افراد شده و حق خلوت آن‌ها مورد تعرض واقع می‌گردد. با رجوع به آیات قرآن کریم از جمله آیه ۲۷ سوره نور و آیه ۱۲ سوره حجرات بر لزوم حفظ حریم افراد و عدم جستجو و تجسس در زندگی افراد تاکید شده است و در ماده ۱۲ اعلامیه حقوق بشر آمده است که هیچ‌کس نباید در زندگی شخصی خود مورد تعرض دیگران واقع شود. از همین‌رو باید گفت که حریم خصوصی یکی از مهم‌ترین حقوقی است که شهروندان از آن بهره‌مند هستند، بنابراین دولت‌ها و جوامع در کنار حفظ امنیت و آسایش مردم باید به موضوع حفظ حریم خصوصی افراد نیز توجه کنند و از تعرض به آن جز در موارد بسیار محدود خودداری نمایند. بنابراین قبل از ورود به مبحث اصلی که پرداختن به حریم خصوصی است، لازم است تعریفی مختصر از حقوق شهروندی و حقوق بشر ارایه شود و پس از آن به یکی از مصادیق آن، یعنی حریم خصوصی می‌پردازیم.

حقوق شهروندی[1] حقوقی است که همهٔ افراد ساکن در یک جامعه باید از آن بهره‌مند باشند. حقوق شهروندی حقوق انسان، به خاطر زندگی در اجتماع معین است و با توجه به مقتضیات جوامع و شرایط زمانی و مکانی می‌تواند متفاوت باشد. (عباسی، ۱۳۹۲: ۵۰) بنابراین می‌توان گفت که حقوق شهروندی کلیه حقوق سیاسی، مدنی، اجتماعی، فرهنگی و. . . می‌باشد که به واسطه تابعیت یک کشور دارا می‌باشد و این حقوق را نمی‌توان مختص گروه خاصی از تبعه آن کشور دانست. از همین‌رو زندگی انسان‌ها در اجتماع و در کنار یکدیگر مستلزم این است تا قواعد و مقرراتی روابط بین آن‌ها را مشخص کند زیرا اگر این روابط بین مردم مشخص نباشد و قوانین بر جامعه حاکم نباشد، جامعه به سوی هرج و مرج و نابه‌سامانی کشیده می‌شود. اما وضع این قوانین باید به گونه‌ای باشد که با حقوق اساسی افراد جامعه در تعارض نباشد مثل مصونیت حیثیت، جان و مال مردم از تعرض، منع تفتیش عقاید، ممنوعیت استراق سمع و تجسس و منع شکنجه و. . . که به ترتیب در اصل‌های ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۳۸ قانون اساسی به آن‌ها اشاره شده است.

در خصوص اصطلاح حقوق بشر[2] تعاریف مختلفی بیان شده است برخی به اختصار حقوق بشر را به حقوق اخلاقی مهم و برجسته تعریف کرده‌اند، برخی دیگر، حقوق بشر را بر اساس حقوق طبیعی و استقلال آن از

1. Citizenship rights
2. Human rights

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

اراده دولت‌ها تعریف کرده و تقریبا آن را با حقوق طبیعی مترادف دانسته و تصریح کرده‌اند که: حقوق بشر نامی است که قرن بیستم به حقوق طبیعی سنتی داده است (دانش‌پژوه، ۱۳۹۰: ۶). بر خی دیگر در تعریف حقوق بشر بیان می‌دارند: حقوق بشر مجموعه‌ای از امتیازات دارای مضمون و مفهوم والای انسانی است که انسان با صرف‌نظر از هرگونه وابستگی دینی و نژادی و جنسی و مانند آن و حتی میزان قابلیت و صلاحیت فردی و بدون توجه به اوضاع و احوال متغیر اجتماعی از آن برخوردار است و به کرامت و احترام و شخصیت انسان ارتباط دارد (قربان‌نیا، ۱۳۸۷: ۳۶).

۱- حریم خصوصی[1] به عنوان یکی از مصادیق حقوق شهروندی

حریم خصوصی به عنوان یکی از بارزترین و مهم‌ترین مسائل اخلاقی که به شخصیت و فردیت انسان مرتبط می‌شود دارای اهمیت زیادی می‌باشد و انسان‌ها در طول تاریخ سعی در حفظ حریم خصوصی خود در مقابل تجاوز بیگانگان داشته‌اند. زندگی انسان دارای دو جنبه فردی و اجتماعی می‌باشد. جنبه فردی با فردیت و شخصیت خصوصی انسان‌ها ارتباط پیدا می‌کند و جنبه اجتماعی انسان‌ها با جامعه و زندگی او در جامعه ارتباط پیدا می‌کند، چرا که انسان موجودی مدنی بالطبع است و اجتماعی شدن و زندگی در اجتماع جزئی از خصوصیات انسان‌ها می‌باشد و حضور و فعالیت در اجتماع است که به انسان شخصیت می‌دهد که اگر غیر این بود، باید انسان را شخصیتی منزوی و گوشه‌نشین می‌دانستیم. از همین‌رو باید توجه داشت که هر چند انسان‌ها زندگی در اجتماع را پذیرفته و حاضر شده‌اند قوانین وضع شده از طرف جامعه را رعایت نمایند و به آن‌ها احترام گذارند، اما با توجه به استقلال و آزادی انسان‌ها و حق بر تعیین سرنوشت خود، این اجازه را به دیگران نمی‌دهند تا وارد حریم شخصی و خلوتشان شده و حریم خصوصی آن‌ها را نقض نمایند.

۱-۱- تعریف حریم خصوصی

قبل از ورود به بحث حریم خصوصی بهتر است برای درک بهتر موضوعات، تعریف دقیق و روشنی از حریم خصوصی بیان شود. اما با توجه به اهمیت حریم خصوصی، که یکی از مهم‌ترین حقوق شهروندی به شمار می‌آید، هیچ قانونی که به طور صریح به موضوع حریم خصوصی پرداخته باشد وجود ندارد. در این خصوص حقوق‌دانان داخلی و خارجی به بیان تعاریف مختلفی پرداخته‌اند که به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌شود. اما برای تبیین بهتر معنای اصطلاحی لازم است قبل از آن به معنای لغوی حریم خصوصی پرداخته، سپس معنای اصطلاحی حریم خصوصی را بیان نماییم.

حریم از حرمت گرفته شده و به معنای منع است، زیرا تعرض دیگران به حق صاحب حریم، ممنوع است (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۱: ۱۶۵۳). دکتر معین در در فرهنگ فارسی خود حریم را این‌گونه تعریف کرده است: منظور از حریم مکانی است که حمایت و حراست از آن واجب است (معین، ۱۳۹۰: ۹۷۳).

---

1. the right to privasy

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

لغت خصوصی در مقابل عمومی قرار می‌گیرد که در فرهنگ معین به معنای: شخصی، داخل« زندگی خصوصی اشخاص را در نظرمی‌گیرد»، ذکر شده است (همان: ۱۰۲۱).

حریم خصوصی اصطلاحی است که از دوران بسیار دور وجود داشته و جوامع با آن مواجه بوده‌اند و افراد جامعه سعی در رعایت آن داشته‌اند اما با توجه به این‌که حریم خصوصی مفهومی سیال دارد همواره اندیشمندان و فلاسفه و حقوق‌دانان در تعریف آن دچار مشکل بوده‌اند به طوری که برخی صاحب‌نظران درباره مشکلات تعریف حریم خصوصی این چنین اظهار نظر کرده‌اند:

آرتور میلر[1]: «تعریف حریم خصوصی دشوار است زیرا حریم خصوصی یک مفهوم بسیار مبهم و شکننده‌ای است» (انصاری، ۱۳۸۳: ۵)، در جایی دیگر ویلیام بی‌نی[2] در بیان مشکل تعریف حریم خصوصی این‌گونه می‌گوید: «حتی جدی‌ترین مدافعان حق حریم خصوصی باید اعتراف کنند که مشکلات جدی در تعریف ذات و قلمرو این حق وجود دارد» (همان).

به طورسنتی مفهوم حریم خصوصی بیشتر ناظر به حقوقی بوده است که با منافع اشخاص نسبت به اموال و به‌ویژه زمین مرتبط بوده است در حالی که امروزه پیشرفت علم نه‌تنها باعث تحول مفهوم بلکه باعث توسعه قلمرو حریم خصوصی نیز شده است، به‌نحوی که امروزه از حریم خصوصی انسان بر داده‌های کامپیوتری، نامه‌های الکترونیکی گفتگوهای الکترونیکی و. . . سخن به میان می‌آید. حریم خصوصی با مسائل مختلفی، از جمله فرهنگ، نوع رژیم سیاسی حاکم بر یک جامعه و. . . ارتباط دارد، لذا ارائه تعریف از حریم خصوصی آسان نیست. گذر زمان نیز در این مفهوم مؤثر است. چه بسا، مسائلی که در گذشته جزء حریم خصوصی نبود امروزه داخل در حریم خصوصی شده باشند و بالعکس (رحمدل، ۱۳۸۴: ۱۲۸). از همین‌رو در میان تعاریف بیان شده از سوی اندیشمندان در ادوار مختلف زمانی، نمی‌توان تعریف واحدی را پیدا نمود. بنابراین در زیر به بیان چند نمونه از تعاریف بیان شده از طرف برخی از فلاسفه و حقوق‌دانان می‌پردازیم.

رابرت اسمیت[3] سردبیر مجله حریم خصوصی در آمریکا، حریم خصوصی را این‌گونه تعریف کرده است: «تمایل هریک از ما به داشتن فضای فیزیکی که می‌توانیم در آن از مداخله، مزاحمت، اضطراب، و آشفتگی و پاسخ‌گویی رها باشیم و تلاش برای کنترل زمان و شیوه افشای اطلاعات شخصی درباره خودمان» پ (فروغی، ۱۳۹۳: ۱۴۳). هلن نیسن‌بام[4] به جای استفاده از واژه حریم خصوصی، از حق خلوت استفاده کرده و می‌گویند: «حق خلوت آدمیان متضمن یک پناه‌گاه امن یا منطقه‌ی حفاظت شده برای آدمیان است، که مردم درآن می‌توانند از بازرسی دقیق و موشکافانه و احتمالا نکوهش دوباره امور شخصی خود رها و آزاد باشند» (نیس‌بام، ۱۳۸۱: ۹۹). استین[5] برای حریم خصوصی تعریف خوبی را ارایه می‌دهد و

1. Arthur miller
2. William beaney
3. Robert Smith
4. Helen Nissenbaum
5. Laura Stein

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

بیان می‌دارد: «حریم خصوصی عبارت است از حق افراد، گروه‌ها و موسسات برای تعیت این موضوع برای خود که، چه وقت و تا چه حد اطلاعات مربوط به آن‌ها به دیگران منتقل شود» (استین و سینا، ۱۳۸۳: ۵۸). در ماده ۲ لایحه‌ی حمایت از حریم خصوصی، حریم خصوصی این‌گونه تعریف شده است: قلمرویی از زندگی هر شخص که آن شخص عرفاً یا با اعلان قبلی در چارچوب قانون، انتظار دارد تا دیگران بدون رضایت وی به آن وارد نشوند یا بر آن نگاه یا نظارت نکنند و یا به اطلاعات راجع به آن دسترسی نداشته یا در آن، قلمرو وی را مورد تعرض قرار ندهند. جسم، البسه و اشیاء همراه افراد، اماکن خصوصی و منازل، محل‌های کار، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی با دیگران، حریم خصوصی محسوب می‌شوند.

۲-۱- حریم خصوصی در اسلام

حریم خصوصی به عنوان یک اصل پذیرفته در اجتماع از زمان‌های دور مورد قبول افراد بوده و آن را رعایت می‌کردند و به عنوان حقی انسانی و رفتار اخلاقی، مورد پذیرش جامعه بوده است. «در سوگندنامه بقراط که به ۳۰۰ سال قبل از میلاد برمی‌گردد پزشکان سوگند می‌خورند که رابطه‌ی آنان با بیماران محرمانه بماند» (رنجبران، ۱۳۹۱: ۲۷). حریم خصوصی در دین مبین اسلام از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است به‌طوری که خدواند در قرآن کریم به آن اشاره کرده و مردم را از تعرض به حق خلوت یک‌دیگر باز داشته است به طور مثال در آیه ۲۷ سوره نور[۲] مردم را از ورود بدون اذن صاحب خانه، به خانه یک‌دیگر منع کرده است و در آیه ۱۲ سوره "حجرات" در مقام بیان یکی از مصداق‌های حق خلوت، منع تجسس و تفتیش در اسرار و امور دیگران را گوشزد می‌نماید و مردم را از سوءظن به یکدیگر منع می‌کند[۳] در سیره پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) بر حفظ حریم خصوصی افراد تأکید شده است.

مهم‌ترین عنصر در مسئله حریم خصوصی و اصلی‌ترین مؤلفه، مسئله آبروی اشخاص است. در آموزه‌های نبوی آن‌چنان بر مسئله آبرومندی تأکید شده که دستور داده شده که فرد باید آبروی خود را حرمت دارد و در حفظ آن کوشش کند. از پیامبر گرامی(ص) نقل شده که فرمودند: آبروی شما بر شما حرمت دارد، همان‌گونه که عید قربان در ماه ذی الحجه و در سرزمین مکه حرمت دارد.[۱] بنابراین می‌توان گفت که حریم خصوصی در آموزه‌های دین اسلام، از بدو اسلام وجود داشته، در حالی که زمینه‌های پیدایش حق خلوت و حمایت از حریم شخصی افراد در قرون ۱۷ و ۱۸ در اروپا شکل گرفته است (عظیمی و عبدالله زاده، ۱۳۹۱: ۱۹۲). برخی صاحب‌نظران مسائل حقوقی می‌گویند: موضوع حریم خصوصی افراد از منظر حقوقی بدون سابقه‌ی طولانی است. آنان معتقدند مقاله‌ی مشترکی که وارن و براندیس با عنوان «حق

---

۱. یا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُیُوتاً غَیْرَ بُیُوتِکُمْ حَتَّی تَسْتَأْنِسُوا وَ تُسَلِّمُوا عَلی أَهْلِها ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ لَعَلَّکُمْ تَذَکَّرُونَ

۲. یا أَیُّهَا الَّذینَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا کَثیراً مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَ لا تَجَسَّسُوا وَ لا یَغْتَبْ بَعْضُکُمْ بَعْضاً أَ یُحِبُّ أَحَدُکُمْ أَنْ یَأْکُلَ لَحْمَ أَخیهِ مَیْتاً فَکَرِهْتُمُوهُ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحیمٌ

۳. مطلب اخیر نوشته شده توسط: منصوری، خ، حریم خصوصی و هتک آبرو در آموزه‌های قرآن، برگرفته شده از سایت:
http://www.samamos.com/?p=3137

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

مصونیت حریم خصوصی» در سال ۱۸۹۰ میلادی چاپ و منتشر کرده‌اند، اولین بحث جدی و صریحی است که موضوع حریم خصوصی افراد را در چارچوب قوانین حقوقی مطرح کرده است (رنجبران، ۱۳۹۱: ۲۷). با این وجود حمایت از حریم خصوصی در کشورهای غربی وجود داشته است، در سال ۱۶۳۱ میلادی، در انگلستان مأمورانی به کار گمارده شدند تا کسانی را که چشم‌چرانی می‌کنند یا فال گوش می‌ایستند دستگیر کنند. در سال ۱۷۶۵ میلادی، لرد کامدن انگلیسی قانونی را وضع کرد که بر اساس آن برای ورود به خانه‌های مردم و مصادره‌ی یادداشت‌ها و مکتوبات آنان، داشتن مجوز الزامی شد (نمک دوست تهرانی، ۱۳۸۵: ۲۰۳).

۳-۱- اهمیت حریم خصوصی با توجه به مولفه‌های حقوق بشر اسلامی

ایجاد امنیت، آرامش و حفظ حریم خصوصی افراد از مهم‌ترین مصادیق حقوق بشر محسوب می‌شود که سبب می‌شود افراد در قالب خاصی قرار گرفته و در حریم شخصی خود از نوعی قدرت و خودمختاری برخوردار بوده و در احساسات و تفکرات خود آزاد باشند به طوری‌که، به کسی اجازه دخالت در امور شخصی خود را نداده و در پناه آن، از تجاوز به مال، جان و ناموس و. . . در امان ماند و مانع از تفتیش عقاید و تجسس دیگران در زندگی خصوصی خود شوند. در اهمیت حق خلوت ذکر این نکته لازم است، که در حوزه و قلمرو خصوصی فرد است که شخص می‌تواند فردیت خویش را اعمال نماید. عدم شناسایی یک حریم خصوصی برای انسان به معنای نابودی فردیت اوست. چون در آن صورت وجدان کاری‌اش را از دست می‌دهد. با از بین بردن حریم خصوصی چیزی جزء ظواهری از انسان باقی نمی‌ماند، و نیز از سوی دیگر در چارچوب رعایت حریم خصوصی و حق خلوت است که انسان‌ها در اجتماع می‌توانند با یکدیگر بدون هیچ‌گونه مشکلی روابط برقرار نمایند، و افراد برای برقراری روابط با دیگران تا جایی مجاز می‌باشند، که حریم خصوصی افراد به آن‌ها این اجازه را می‌دهد (رنجبران، ۱۳۹۱: ۲۴). «ویلیام پیت»[2] نماینده‌ی مجلس انگلستان بیان می‌دارد: «تنگ‌دست‌ترین مردمان حق دارند در کلبه‌ی خود با تمام نیروهای شاه مخالفت کند. شاید کلبه او سست باشد، شاید سقف آن بلرزد، شاید باد آن را از جا بکند، شاید توفان وارد آن شود، شاید باران وارد آن شود، اما شاه انگلستان حق ندارد به آن وارد شود، هیچ‌کدام از نیروهای او نیز جرئت ندارند از آستانه در ویرانه آن گامی فراتر نهند.» (نمک‌دوست تهرانی، ۱۳۸۵: ۲۰۳).

حریم خصوصی به عنوان یکی از اساسی‌ترین مصادیق حقوق بشر، از توجه به شأن و منزلت انسانی و ارزش‌های مبتنی بر انواع آزادی‌ها نشأت‌گرفته است و نباید تردید کرد که کرامت انسانی ناشی از حقوق طبیعی، مبنای نخستین شناسایی حق حریم خصوصی محسوب می‌شود (قاجارقیونلو، ۱۳۹۱: ۳۲۹).

---

1. William Pitt

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

انسان خلیفه‌ی خدا بر روی زمین است و این مقام والا با سرمایه‌ی کرامت[۳]عجین شده و با شکوفایی این استعداد خدادادی تجلی می‌یابد. کرامت به معنای بزرگواری بوده و بخشندگی از لوازم آن است. کرامت در مقابل اهانت قرار دارد و همان گونه که احترام و ارجمندی از آثار کرامت است، زبونی و خواری از لوازم اهانت محسوب می‌شود. فرد کریم همواره بزرگواری دارد و با مخاطب خویش کریمانه رفتار می‌کند و هرگز حریم خصوصی و خلوت دیگران تعرض نمی‌نماید (رنجبران، ۱۳۹۱: ۲۶). داشتن کرامت باعث می‌شود تا فرد برای خود شخصیت و استقلال قایل شده، خلوت و حریم شخصی خود را حفظ دارد و از ورود اشخاص به حریم خصوصی خود جلوگیری به عمل آورد. روایات و آیات قرآنی زیادی وجود دارد که تجسس در امور یکدیگر را منع کرده و از مردم خواسته شده است تا به تفتیش عقاید یکدیگر نپردازند از جمله این آیات می‌توان به آیه ۱۲ سوره حجرات در خصوص منع تجسس و آیه ۲۷ سوره نور در خصوص حفظ حریم خصوصی افراد اشاره کرد. در خصوص منع از تفتیش می‌توان به حدیثی از امام صادق(ع) اشاره کرد که ایشان می‌فرمایند: از دین و آئین مردم پرس‌وجو مکن که بی‌دوست می‌مانی (صابری و الواری، ۱۳۸۷: ۳۴).

در اصل ۲۲ قانون اساسی بر لزوم مصون ماندن حیثیت، جان، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض اشاره شده است مگر با تجویز قانون؛[۴]قانون‌گذار در اصل ۲۳ تفتیش عقاید را ممنوع دانسته و بیان داشته که هیچ‌کس را نمی‌توان به صرف داشتن عقیده‌ای مجازات نمود، و در اصل ۲۵ بر عدم نقض حریم خصوصی افراد تاکید شده است و اصل را بر حفظ حق خلوت افراد دانسته است مگر به موجب قانون که باید در قانون صراحتا به آن اشاره شود.[۵]

طبق مواد مختلف اعلامیه حقوق بشر انسان‌ها آزاد به دنیا می‌آیند و آزاد زندگی می‌کنند و در چگونگی زندگی کردن تا حدودی که به حقوق دیگران تعرض نکنند آزاد می‌باشند و هیچ‌کس خق دخالت و تجاوز به خلوت خصوصی آن‌ها را ندارد و این استقلال در نحوه رفتار و زندگی باعث می‌شود تا از جاسوسی و تعرض دیگران مصون بماند. این آزادی و استقلال تا حدی است که بتواند برای خود تصمیم بگیرد نه اینکه دیگران برایش تصمیم بگیرند، هر گونه عقیده‌ای را داشته باشد البته به شرط آن‌که عقاید مخالف نظم عمومی و قوانین موضوعه را ابراز و تبلیغ نکند. حق حریم خصوصی به دنبال تصویب اعلامیه حقوق بشر خصوصا در ماده ۱۲ مورد پذیرش جوامع قرار گرفته و در سایر اسناد بین المللی نیز بر آن تاکید شده است.

---

۱. وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

۲. حیثیت، جان، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است؛ مگر در مواردی که قانون تجویز کند.

۳. بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هر گونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون.

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

ماده ۳ این اعلامیه بر برخورداری تمامی افراد جامعه از هر رنگ و نژاد و مذهب از امنیت صحبت می کند و بیان می‌دارد که: هر کس حق دارد از زندگی و آزادی و امنیت شخص خویش برخوردار باشد. و در ماده ۵ به عدم شکنجه افراد به بهانه‌های مختلف تاکید می کند.

در ماده ۱۲ اعلامیه حقوق بشر آمده است که هیچ‌کس نباید در زندگی شخصی و مکاتبات خصوصی خود مورد تعرض دیگران واقع شود و باید در مقابل این‌گونه مداخلات مورد حمایت قانون قرار گیرد و در بند ۲ ماده ۲۹ همین اعلامیه مقرر شده است: هرکس فقط باید در برابر محدودیت‌هایی قرار گیرد که توسط قانون صرفاً به هدف تامین شناسایی و احترام به حقوق و آزادی‌های دیگران و برآوردن مقتضیات منصفانه اخلاق، نظم عمومی و رفاه همگانی دریک جامعه دمکراتیک تعیین می‌شود.

در اعلامیه حقوق بشر اسلامی مصوب ۱۴ محرم ۱۴۱۱ قمری در قاهره نیز در ماده ۱۸ بر رعایت حفظ حق خلوت افراد تاکید شده است و نقض حریم خصصوصی را جایز نداسته و بر حمایت از افراد در مقابل تجاوز دیگران اشاره دارد و در سه بند به شرح زیر مقرر کرده است که:

الف) هر انسانی حق دارد که نسبت به جان و دین و خانواده و ناموس و مال خویش، در آسودگی زندگی کند.

ب) هر انسانی حق دارد که در امور زندگی خصوصی خود (در مسکن و خانواده و مال و ارتباطات) استقلال داشته باشد و جاسوسی یا نظارت بر او و مخدوش کردن حیثیت او جایز نیست و باید از او در مقابل هر گونه دخالت زورگویانه در این شؤون حمایت شود.

ج) مسکن در هر حالی حرمت دارد و نباید بدون اجازه ساکنین آن یا به صورت غیر مشروع وارد آن شد، و نباید آن را خراب یا مصادره کرد یا ساکنینش را آواره نمود.

در ماده ۳۵ بیانیه اصول اجلاس عالی سران درباره جامعه اطلاعاتی مصوب ۱۲ دسامبر ۲۰۰۳ یکی از پیش شرطهای ایجاد جامعه اطلاعاتی و ایجاد اعتماد میان استفاده‌کنندگان از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی را حفظ امنیت و حریم خصوصی و حمایت از مصرف‌کنندگان در فضای استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی دانسته است.

در ماده ۵ اعلامیه حقوق بشر و شهروند، بیان شده است که قانون هنگامی می‌تواند نقض حریم خصوصی کند که اعمال ارتکابی برای جامعه ضرر داشته باشد. و ماده ۴ اعلامیه حقوق بشر و شهروند ۱۷۸۹ فرانسه بر این نکته اشاره شده است که از هیچ عملی که توسط قانون منع نشده باشد نمی‌توان جلو گرفت و هیچ‌کس را نمی‌توان به کاری واداشت که قانون امر نکرده باشد.

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

٤-١- موارد محدود جواز نقض حریم خصوصی

حریم خصوصی به عنوان حق پذیرفته‌شده افراد در اسناد بین المللی[۱۶] از آن‌چنان اهمیتی برخوردار است که نمی‌توان به هر بهانه‌ای آن را نقض کرد و جواز ورود به حریم شخصی افراد را صادر نمود. اما اصولا برخی قواعد و اصول کلی استثنا پذیرند و در مواردی، بر این اصول کلی تبصره و استثنائاتی وارد می‌شود، رعایت حریم خصوصی به عنوان یک اصل کلی که بر عدم نقض خلوت افراد تاکید دارد، از این امر مستثنی نبوده و بر اساس دلایل زیر می‌توان در مواردی جواز بر نقض آن صادر نمود.

١-٤-١- تعارض حریم خصوصی با حقوق ابتدایی دیگران

داشتن حریم خصوصی و خلوت و برخورداری از آزادی در این زمینه یکی از طبیعی‌ترین حقوق انسان‌ها است به طوری‌که آزادانه می‌تواند در خلوت خود هر گونه رفتاری را انجام دهد. اما باید به این نکته توجه شود که، درست است انسان آزاد به دنیا می‌آید و حق دارد آزادانه فعالیت‌های مادی و معنوی خود را گسترش دهد و از ثمره‌های آن بهره‌مند شود، ولی برای حفظ حقوق همه افراد، ناچارا باید حدودی برای آزادی هر یک از افراد بوجود آید. یعنی آزادی‌های هرکس محدود به آزادی دیگران است و قواعد حقوقی اشخاص را ناگزیر می‌سازد که حقوق دیگران را محترم برشمارند (کاتوزیان، ۱۳۶۵: ۳۶۰). در اصل ۲۲ ۲۳ بر این نکته صحه گذاشته و بیان می‌دارد که هیچ‌کس حق تعرض به حقوق دیگران حتی دولت‌ها، ندارند و افراد نمی‌تواند به بهانه حفظ حریم خصوصی خود و یا به این بهانه که در حریم شخصی خود آزادند و جواز هر گونه رفتاری را دارند، به دیگران ضرر وارد کرده و حقوق آنها را زایل نمایند.

٤-١-٢- تعارض حریم خصوصی با حقوق عمومی با توجه به اعلامیه حقوق بشر اسلامی

گاه مداخله در حریم خصوصی با رویکرد اخلاق‌گرایی انجام می‌شود و حکومت مانند پدری که برای طفل صغیر تصمیم می‌گیرد، در تمامی امور آنان مداخله می‌کند، اما این رویکرد با آن‌که در نگاه نخستین بی‌اشکال جلوه می‌کند، با چالش‌های سختی روبه‌روست، از جمله، اولین مشکل تناقض میان استفاده از الزام و اجبار برای رسیدن به اخلاق است. مشکل دوم ذهنی بودن اخلاق و امکان اختلاف دولت و شهروند در تعیین امر اخلاقی و تفسیر و تعبیر آن به حساب می‌آید. مشکل سوم نیز صلاحیت اخلاقی دولت برای پیگیری و اجرای اخلاق است. همه این موارد باعث می‌شود دولت اخلاق‌گرا نتواند به راحتی در حریم خصوصی شهروندان خود مداخله کند. این شکل از مداخله نفاق و دورویی به همراه می‌آورد.[۱۷] همان‌طور که قانون‌گذار در فصل سوم (حقوق ملت) مخصوصا در اصول ۲۲، ۲۳ و ۲۵ به صراحت به آن اشاره کرده

---

۱. از جمله: ماده ۱۲ و بند ۲ ماده ۲۹ اعلامیه حقوق بشر، ماده ۵ اعلامیه حقوق بشر و شهروند و ماده ۴ اعلامیه حقوق بشر و شهروند ۱۷۸۹ فرانسه

۲. مطلب اخیر از رحیمی، ر، تحت عنوان آیا می‌توان به بهانه پیشگیری، حریم خصوصی را نقض کرد، از سایت زیر اخذ شده است: **http://hoghoogh.hamshahrilinks.org**

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

است و جوازی را برای ورود به حریم خصوصی افراد صادر نکرده است. از همین‌رو نمی‌توان با این توجیه برای دولت جواز ورود به حریم خصوصی افراد را صادر کرد. به اعتقاد روتن برگ، جدی‌ترین تهدیدها علیه حریم خصوصی از جانب دولت‌هاست. در افراطی‌ترین نوع رفتار هنگامی که حکومت فردی را دستگیر و روانه زندان می‌کند، منزلت حریم خصوصی وی را تقریباً به طور کامل نفی می‌کند.[۱۸]حکومت همچنین می‌تواند حریم خصوصی را از طریق برنامه‌هایی برای تعیین اجباری هویت، آزمایش مواد مخدر، تجسس بدنی یک فرد یا جست‌وجو در خانه‌اش، حفظ و پردازش مشخصات افراد در پایگاه داده‌ها، انجام آزمایش‌های ژنتیک و دروغ سنج از بین ببرد. (همان) اما همان‌طور که در ابتدای بحث بیان شده است و با توجه به ماده ۲۰ اعلامیه حقوق بشر اسلامی که بیان می‌دارد: دستگیری یا محدود ساختن آزادی یا تبعید، یا مجازات هر انسانی جایز نیست مگر به مقتضای شرع. و نباید او را شکنجه بدنی یا روحی کرد یا با او به گونه‌ای حقارت‌آمیز یا سخت، یا منافی حیثیت انسانی، رفتار کرد. همچنین اجبار هر فردی برای آزمایشات پزشکی یا علمی جایز نیست مگر با رضایت وی و مشروط بر این‌که سلامتی و زندگی او به مخاطره نیفتد. همچنین، تدوین قوانین استثنایی که به قوه اجرائیه چنین اجازه ای را بدهد، نیز جایز نمی باشد. و بند ب ماده ۲۹ اعلامیه حقوق بشر، در مواردی استثنایی و با رعایت یک سری اصول می‌توان حکم به نقض حریم خصوصی افراد حتی از طرف دولت‌ها داد که برای آن استدلال‌هایی بیان شده است که در زیر به چند مورد از آن اشاره می‌شود:

اولین استدلال که برگرفته شده از حکم عقل می‌باشد بر انتخاب اهم و فدا نمودن مهم در قبال آن در موارد تلاقی بین آن دو است. در هنگام تلاقی بین حریم خصوصی با حقوق عمومی در واقع منفعت و در مواردی زیاده‌خواهی و سوءاستفاده‌ی یک فرد از حریم خصوصی، زمینه را برای تضیع حق افراد زیادی از حیث جان، مال، ناموس، آزادی، و. . . را فرام آورده است، در چنین موردی عقل سلیم حکم می‌دهد که حریم خصوصی برای موضوع فوق در حد ضرورت و اکتفاء به قدر متیقن قابل نقض است (غلامی، ۱۳۹۱: ۱۲۳).

دومین استدلال در خصوص جواز نقض حریم خصوصی آیات ۶ و ۱۲ سوره حجرات و آیه ۱۴۸ سوره مبارکه نساء است که خداوند در این آیه می‌فرمایند: خداوند دوست ندارد که کسی به عیب خلق صدا بلند کند مگر آن‌که ستمی بدو رسیده باشد و هرگاه از دست ظالم فریاد و دادخواهی کند و زشتی عمل او را فاش گوید در این صورت رواست، که خداوند شنوا به اقوال و دانا به اعمال بندگان است.[۱۹]در این آیه خداوند که خود ستارالعیوب و بزرگ‌ترین پوشاننده عیوب است اعلام می‌دارد از اینکه عیوب بشر توسط یکدیگر افشاء گردد، خشنود نمی‌شود و این امر را دوست نمی‌دارد، اما در عین حال استثنایی را مطرح نموده است که عبارت است از جایی که فردی مورد ظلم کسی واقع شده باشد که در این صورت به مظلوم

---

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع شود به: پورناجی، بنفشه، حرمت فراموش شده حریم خصوصی، قابل دسترسی درسایت:
http://vista.ir/article/358118

۲. لا یُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلاَّ مَنْ ظُلِمَ وَ کانَ اللَّهُ سَمیعاً عَلیماً

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

اجازه داده می‌شود برای احقاق حق خویش اقدام به افشاگری علیه ظالم نماید و عمل زشت ظالم را برملا سازد تا از یک طرف به خویش رسیده و از طرف دیگر عاملی شود برای خودداری ظالم از تکرار ظلمش نسبت به دیگران (همان: ۱۲۵- ۱۲۶). سومین استدلال برگرفته از روایات ائمه معصومین(ع) است که در مواردی جواز بر نقض حریم خصوصی افراد به صورت استثنایی داده شده است. ازجمله می‌توان به روا بودن تجسّس در جنگ‌ها و جواز تجسّس برای کشف توطئه‌ها اشاره نمود. مورد دیگر از موارد جواز، نظارت بازرسان مخفی بر چگونگی کار عمّال و کارگزاران حکومت اسلامی است. نامه‌های نهج‌البلاغه حاکی از آن است که امیرالمومنین علی(ع) مسائل سراسر حکومت اسلامی را تحت نظارت و کنترل خویش داشتند من‌جمله در «فرمان معروف مالک اشتر»که آن حضرت می‌فرمایند: مأموران مخفی از میان افراد راستگو و باوفا برای بررسی وضع کارگزاران حکومت مبعوث کن، و اعمال آنان را زیر نظر بگیر، زیرا بازرسی مداوم و پنهانی سبب می‌شود که آنها به امانت‌داری و مدارا کردن به زیردستان ترغیب شوند[۱](صابری و الواری، ۱۳۸۷: ۴۱). در بین حقوق‌دانان و نظریه‌پردازن غربی این نظر رایج است که نقض حریم خصوصی به بهانه مصالح عمومی، در صورتی جایز است که نقض خلوت افراد تنها راه برای رسیدن به اهداف ارزشمند و حفظ نظم عمومی باشد. افشای روابط جنسی یک سیاست‌مدار از آن جهت حائز اهمیت است که دروغ‌گویی، دورویی و غیرقابل اعتماد بودن آن شخص را به مردم نشان می‌دهد. در نتیجه می‌توان گفت، اگر هدف شریف و مهمی در پی افشای مطلبی وجود داشته باشد، می‌توان اقدام به نقض حریم خصوصی افراد نمود. در مجموع در صورت وجود نفع عمومی و پیش بینی قانون‌گذار می‌توان توسط مقامات صلاحیت‌دار، حریم خصوصی اشخاص را برای حمایت و جلوگیری از تضیع حقوق دیگران و جامعه تا حدی که اکتفا کند نقض نمود و نمی‌توان به هر بهانه و دلیل کم اهمیتی وارد حریم خصوصی افراد شده و امنیت و آرامش آن‌ها را مورد تعرض قرار داد.

امروزه با اختراع و ورود فناوری‌های جدید، شاهد تغییرات زیادی در زندگی بشر می‌باشیم به طوری‌که به جزء جدایی ناپذیر زندگی انسان‌ها تبدیل شده است. رسانه‌ها و دوربین‌های مدار بسته به عنوان جزئی کوچک از فناوری‌های امروزیی تاثیری دو سویی بر زندگی انسان‌ها گذاشته‌اند به نحوی که از یک سو در خدمت مردم آمده و آن‌ها را یاری می‌نمایند که یکی از این موارد استفاده از آن‌ها در حوزه حقوق کیفری، در جهت جلوگیری از ارتکاب رفتار مجرمانه و کنترل نرخ جرایم می‌باشد و از سوی دیگر زندگی انسان‌ها را به مخاطره کشیده و چالش‌هایی را برای آن‌ها بوجود آورده که یکی از مهم‌ترین چالش‌های مربوطه، نقض حق خلوت و ورود غیرمجاز به حریم خصوصی افراد می‌باشد. رشد روز افزون تکنولوژی‌های ارتباطی به واقعیت انکارناپذیر حیات اجتماعی تبدیل شده است. پیدایی صور نوین ارتباط در شبکه‌های بزرگ کامپیوتری مانند اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، زمینه‌ساز فضاهای اجتماعی جدید گشته است، فضاهایی بدون مرز که روابط اجتماعی را تحت تاثیر قرار می دهند (فرامرزی و کشاورز،

۱. و ابعث العیون من اهل الصّدق و الوفاء علیهم فانّ تعاهدک فی السّرّ لامور هم حدوده لهم علی استعمال الامانه و الرّفق بالرّعیه

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

۱۳۹۳: ۹۸). فناوری اطلاعات و ارتباطات به سرعت به جمع‌آوری اطلاعات شخصی افزوده است و افزایش نقض حریم خصوصی در فضای مجازی به‌ویژه اینترنت، نگرانی‌های زیادی را برای کاربران به وجود آورده است به طوری که اگر اشخاص مطمئن باشند اطلاعات هویتی و شخصی آنان در مقابل اشخاص ثالث فاش نمی‌شود، آن‌ها تمایل زیادی به استفاده آزادانه از اینترنت دارند (آقابابایی و عباسی، ۱۳۹۸: ۳۴). مطلب مهم این است که با افزایش و پیشرفت فناوری‌ها می‌بایست، راهکارهایی برای جلوگیری از نقض حریم خصوصی پیش بینی شوند.

دکتر آخوندی با اشاره به این نکته که یکی از موارد نقض آشکار حقوق بشر استفاده از دوربین‌های مداربسته در حریم خصوصی افراد و برای کنترل افرادی خاص است، ادامه می‌دهد: تنها در انگلستان دوربین‌های بسیاری یافت می‌شود که آن‌ها هم برای حفظ امنیت و در مکان‌های عمومی نصب می‌شوند. برای مثال در فروشگاه‌ها برای پیشگیری از وقوع سرقت که منافاتی هم با قانون ندارند. اما همین اقدام، ممکن است به حریم خصوصی افراد آسیب زده و آن را نقض کند.[۱](همان) نصب دوربین مداربسته در مکان‌های شخصی و عمومی سبب می‌شود تعادل روانی افراد مخصوصا در معابر عمومی دچار تزلزل شود و افراد نتواند در هیچ مکانی خود را به دور از نظارت و کنترل تصور کنند به طوری‌که باعث ایجاد احساس ترس، دلهره، اضطراب، بدگمانی و ناامنی روانی ناشی از این تعرضات می‌شود. بنابراین مردم همواره خود را تحت نظارت دیده و نمی‌توانند آزادانه و به دور از ترس در جامعه زندگی، رشد و پیشرفت نمایند. از همین‌رو قانونگذار برای جلوگیری از سوءاستفاده در این زمینه (استفاده از تکنولوژی در راستای پیشگیری از جرم) بایستی بطور صریح، مداخلات قانونی، نحوه و حدود آن مداخله را اعلام نماید و نگذارد به هر بهانه‌ای حریم شخصی افراد نقض شود، مگر در مواردی که این محدودیت‌ها برای حفظ ارزش‌های مهم و اساسی جامعه و جلوگیری از اختلال نظم اجتماعی، اخلاقی و خانوادگی لازم و ضروری بوده و جزء از طریق استفاده از این تکنولوژی‌ها نتوان به حفظ این ارزشها اقدام نمود.

نتیجه‌گیری

امنیت به عنوان رکن اساسی هر دولت از اعتبار و اهمیت خاصی برخوردار است وجوامع بشری همواره در جهت تامین آن کوشیده‌اند، اما تامین امنیت در پاره‌ای از موارد باعث تعارض با برخی از حقوق شهروندی افراد می‌شود از جمله مهم‌ترین آن می‌توان به نقض حریم خصوصی افراد اشاره نمود. حریم خصوصی به عنوان یکی از مسائل اخلاقی مهم که به شخصیت و فردیت افراد مرتبط می‌شود و به عنوان یکی از اساسی‌ترین مصادیق حقوق بشر، که به شان و منزلت و کرامت انسان‌ها توجه دارد، از اهمیت و جایگاه زیادی برخوردار است به طوری‌که افراد در زندگی شخصی خود همواره سعی می‌کنند تا مانع از تجاوز و

---

۱. برای مطالعه بیشتر رجوع شود به سایت:

http://www.razmilawyer.ir/print. php?ToDo=ShowArticles&AID=4836

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

ورود اشخاص دیگر به خلوت خود شوند. در اسناد بین‌المللی از جمله اعلامیه حقوق بشر و اعلامیه حقوق بشر و شهروندی و سایر اسناد بین‌المللی و آیات ۱۲ سوره حجرات و ۲۷ سوره نور به این مهم اشاره شده است و قانون‌گذار نیز در اصول ۲۲، ۲۳، ۲۵ و ۳۸بر این امر تاکید فراوان داشته است. نکته‌ای که باید بدان توجه شود تعارض حریم خصوصی با حقوق عمومی است که قانون‌گذار و دولت‌ها باید اصل را بر حفظ حریم خصوصی افراد گذارند و تا جایی که امکان دارد از ورود به حریم افراد اجتناب نمایند، از طرف دیگر قانون‌گذران باید حدود و ثغور دخالت دولت‌ها را مشخص نمایند تا مانع از آن شود به هر بهانه‌ای خلوت و حریم خصوصی افراد مورد تعرض واقع گردد.

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

فهرست منابع و مآخذ

۱) قرآن کریم

۲) جعفری لنگرودی، م. ج، (۱۳۹۱)، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، جلد سوم، چاپ پنجم، کتابخانه گنج دانش

۳) قاجار قیونلو، س، (۱۳۹۱)، مقدمه حقوق سایبر، چاپ اول، انتشارات میزان

۴) قربان‌نیا، ن، (۱۳۸۷)، حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه، چاپ اول، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

۵) کاتوزیان، ن، (۱۳۶۵)، فلسفه حقوق، جلد اول، چاپ دوم، تهران، انتشارات به‌نشر

۶) معین، م، (۱۳۹۰)، فرهنگ فارسی، جلد اول، چاپ سوم، تهران، انتشارات بهزاد

مقالات:

۱) آقابابایی، ح. ، عباسی، م، (۱۳۸۹)، حریم خصوصی، فضای مجازی و چالش‌های پیشگیرانه فراروی ناجا، فصلنامه علمی – ترویجی مطالعات پیشگیری از جرم، زمستان، شماره ۱۷، ۲۹- ۵۸

۲) استین، ل. ، سینا، ن، (۱۳۹۳)، رسانه‌های نوین جهانی و سیاست‌گذاری ارتباطات (نقش دولت در قرن بیست و یکم)، ترجمه کاووسی، ل، فصلنامه رسانه، سال پانزدهم، شماره ۲، ۱۲۱- ۱۶۸

۳) الواری، غ. ، صابری، ح، (۱۳۸۷)، پژوهشی فقهی جزائی در تجسس و تفتیش عقاید، مجله مقالات و بررسی‌ها، پاییز، شماره ۸۹، ۲۹- ۴۴

۴) انصاری، ب، (۱۳۸۳)، حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلام، تطبیقی و ایران، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، زمستان، شماره ۶۶، ۱-۵۴

۵) پورناجی، بنفشه، حرمت فراموش شده حریم خصوصی، قابل دسترسی در سایت:
http://vista. ir/article/358118

۶) دانش‌پژوه، م، (۱۳۹۰)، حقوق بشر اسلامی، امتناع یا ضرورت، معرفت حقوقی، سال اول، شماره دوم، زمستان، ۵ تا ۳۸

۷) رحمدل، م، (۱۳۸۴)، حق انسان بر حریم خصوصی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، زمستان، شماره ۷۰، ۱۱۹- ۱۴۶

۸) رحیمی، ر، آیا می‌توان به بهانه پیشگیری، حریم خصوصی را نقض کرد، قابل دسترسی در سایت:
http://hoghoogh.hamshahrilinks.org

۹) عباسی، ف، (۱۳۹۲)، درآمدی بر مفهوم، مبانی و انواع حقوق شهروندی در اسلام، فصلنامه اندیشمندان حقوق، سال دوم، شماره ۵، پاییز، ۷۲-۴۵

۱۰) عظیمی، س. م، عبدالله زاده، ح، (۱۳۹۱)، گستره فقهی- حقوقی نظارت و مراقبت الکتریکی بر مجرمین از حقوق کیفری، مجله کارآگاه، دوره دوم، سال پنجم، شماره ۱۹، ۱۸۱- ۲۰۸

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

۱۱) غلامی، ح، (۱۳۸۳)، پیشگیری از جرم از طریق توسعه اجتماعی، مجله پژوهش حقوق عمومی، تابستان، شماره ۱۱، ۱۳۱- ۱۵۸

۱۲) فرامرزی، ر، کشاورز، ح، (۱۳۹۳)، نقش شبکه‌های اجتماعی در احساس امنیت اجتماعی افراد، فصلنامه علمی تخصصی پژوهش‌های سیاسی، تابستان، سال چهارم، شماره ۱۰، ۹۷- ۱۱۵

۱۳) فروغی، ف. ا، (۱۳۹۳)، مبانی ممنوعیت نقض حریم خصوصی در حقوق ایران و آمریکا، مجله مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، دوره ششم، پاییز، شماره ۳، ۱۳۷- ۱۳۲

۱۴) نمک‌دوست تهرانی، ح، (۱۳۸۵) اخلاق حرفه‌ای حریم خصوصی و حق دسترسی به اطلاعات، فصلنامه مطالعاتی و تحقیقاتی وسایل ارتباط جمعی، شماره ۶۶، ۱۹۷- ۲۳۲

۱۵) نیسن‌بام، ه، (۱۳۸۷)، حمایت از حق خلوت آدمیان در عصر اطلاعات، ترجمه ایمانی، ع، مجله پژوهش‌ها، شماره ۲، ۱۷۱- ۲۰۱

پایان‌نامه

۱) رنجبران، م، (۱۳۹۱)، سیاست کیفری جمهوری اسلامی ایران در رابطه با نقض خلوت اشخاص، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه فردوسی

قوانین و آیین‌نامه‌ها

۱) اعلامیه حقوق بشر

۲) اعلامیه حقوق بشر و شهروند

۳) اعلامیه حقوق بشر و شهروند ۱۷۸۹ فرانسه

۴) قانون اساسی

۵) قانون مطبوعات ۱۳۸۸

۶) لایحه پیشگیری از جرم

۷) لایحه حریم خصوصی

پایگاه‌های اطلاعاتی

http://www.manicard.com
http://www. razmilawyer.ir
https://www.tabnak.ir
http://www.tebyan.net
http://www.samamos.com
http://www.noormags.com
http://www.magiran.com
http://www.ensani.ir

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]

http://www.sid.ir

[Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19]